

Opinia Komitetu Regionów „Przyszłość Europejskiej Stolicy Kultury”

(2012/C 113/05)

KOMITET REGIONÓW

- Przyznaje, że ESK jest cenną inicjatywą, która podkreśla bogactwo, różnorodność i wspólne aspekty kultury europejskiej. Zauważa ponadto, że w okresie szybkiego wzrostu kulturalnego w Unii Europejskiej program ten w szczególny sposób przyczynił się do pojawienia się tożsamości europejskiej.
- Wskazuje na to, że ze względu na rosnący prestiż tego tytułu kultura zajęła ważne miejsce w programach działań politycznych państw członkowskich, regionów i miast.
- Ponownie wyraża przekonanie, że dialog międzykulturowy w połączeniu ze spójnością społeczną i terytorialną może pomóc we wpajaniu podstawowych wartości życia prywatnego, społecznego i obywatelskiego, takich jak solidarność, odpowiedzialność, tolerancja, szacunek, dążenie do postępu społecznego i zrozumienie dla różnorodności społecznej i kulturowej. Może również ułatwiać komunikację między jednostkami i grupami z różnych kultur i ich współistnienie zgodnie z zasadą solidarności.
- Zauważa, że w miastach, które uzyskały tytuł ESK, znacznie wzmocnił się sektor kultury i trwale wzrósł udział, zwłaszcza młodzieży, w wydarzeniach kulturalnych.
- Podkreśla, że ESK powinna być procesem, w którym kształtuje się lokalną widownię dzięki programom edukacyjnym, działaniom wymagającym uczestnictwa i podnoszeniu świadomości związanej z zagadnieniami o zasięgu lokalnym i europejskim.

Sprawozdawca Anton ROMBOUTS (NL/PPE), burmistrz miasta 's-Hertogenbosch

I. ZALECENIA POLITYCZNE

KOMITET REGIONÓW

Kontekst ogólny

1. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Komisja pracuje nad nowymi ramami prawnymi Europejskiej Stolicy Kultury (ESK) i że zorganizowała w latach 2010–2011 konsultacje online i publiczną dyskusję. Potwierdza gotowość Komitetu do włączenia się w prowadzone debaty, zawartą w opinii w sprawie wniosku dotyczącego decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej decyzję 1419/1999/WE ustanawiającą działanie Wspólnoty na rzecz obchodów Europejskiej Stolicy Kultury w latach 2005–2019 ⁽¹⁾.

2. Podkreśla znaczenie kontynuacji programu ESK po roku 2019.

3. Przyznaje, że ESK jest cenną inicjatywą, która podkreśla bogactwo, różnorodność i wspólne aspekty kultury europejskiej. Zauważa ponadto, że w okresie szybkiego wzrostu kulturalnego w Unii Europejskiej program ten w szczególny sposób przyczynił się do pojawienia się tożsamości europejskiej.

4. Wskazuje na to, że ze względu na rosnący prestiż tego tytułu kultura zajęła ważne miejsce w programach działań politycznych państw członkowskich, regionów i miast. Ponadto badania i inwestowanie w istotny sposób przyczyniają się do zapewnienia dobrobytu i spójności społecznej w miastach i regionach, a także na poziomie krajowym i europejskim.

5. Uważa, że umożliwianie młodzieży udziału w różnych wydarzeniach kulturalnych poszerza jej horyzonty i pomaga przezwycięzać własne uprzedzenia i obawy przed tym, co obce i nieznanne, przyczyniając się tym samym do dialogu międzykulturowego.

6. Ponownie wyraża przekonanie, że dialog międzykulturowy w połączeniu ze spójnością społeczną i terytorialną może pomóc we wpajaniu podstawowych wartości życia prywatnego, społecznego i obywatelskiego, takich jak solidarność, odpowiedzialność, tolerancja, szacunek, dążenie do postępu społecznego i zrozumienie dla różnorodności społecznej i kulturowej. Może również ułatwiać komunikację między jednostkami i grupami z różnych kultur i ich współistnienie zgodnie z zasadą solidarności ⁽²⁾.

7. Przyznaje, że program ESK ma szerokie oddziaływanie gospodarcze, społeczne i kulturalne. Tytuł „Europejska Stolica Kultury” nadaje silny impuls środowisku kreatywnemu, które

samo w sobie odgrywa istotną rolę gospodarczą w Europie oraz działa jako gospodarcza siła napędowa wobec innych sektorów.

8. Zauważa, że w miastach, które uzyskały tytuł ESK, znacznie wzmocnił się sektor kultury i trwale wzrósł udział, zwłaszcza młodzieży, w wydarzeniach kulturalnych.

9. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne mają najlepsze rozeznanie w realiach i sytuacji miast kandydujących do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury i noszących ten tytuł oraz że są najlepiej predestynowane do tego, by pomóc w tworzeniu i realizacji programu ESK z pełnym poszanowaniem zasady pomocniczości. Ponadto w większości państw członkowskich władze lokalne i regionalne są bezpośrednio odpowiedzialne za dobrą organizację i prowadzenie imprez kulturalnych, a zatem dysponują bogatą wiedzą i doświadczeniem, które mogą pomóc w wypracowaniu innowacyjnego i kreatywnego podejścia.

Zalecenia

A. Kontynuacja i intensyfikacja programu „europejska stolica kultury”

10. Podziela opinię Komisji Europejskiej, że tytuł ESK nadal cieszy się dużym uznaniem, przyczynia się do powstania bardzo bogatych programów kulturalnych i ma znaczny wpływ pod wieloma względami ⁽³⁾. Z tego powodu wzywa do dalszego prowadzenia tej inicjatywy, która powinna nadal przyczyniać się do większego zaangażowania obywateli i do długoterminowego rozwoju. Stwierdza, że program ESK po 2019 r. powinien zaowocować bardziej zrównoważonym podejściem do kultury, podejściem, które należy popierać nie tylko jako środek prowadzący do osiągnięcia konkretnego, wymiernego zwrotu z inwestycji, ale także ze względu na własną wewnętrzną wartość kultury.

11. Sugeruje, że program ESK może przyczynić się do budowania Europy jutra. Należy przyjrzeć się takim trendom, jak nacjonalizm, indywidualizm i konsumpcjonizm oraz rozkład tkanki społecznej. Globalizacja, większa mobilność i otwarcie granic rozszerzają nasze spojrzenie na świat. Europejczycy również są „obywatelami świata”, ale jednocześnie potrzebna jest ochrona i zachowanie własnej, lokalnej kultury. Europa powinna móc umożliwiać rozkwit lokalnej kultury równocześnie z rozwojem integrującej tożsamości europejskiej. Kluczowe znaczenie dla wspierania europejskiej konkurencyjności, która pomoże wzmocnić spójność terytorialną, ma innowacyjność przemysłowa, społeczna i środowiskowa.

12. Zauważa, że program ESK należy opierać na lokalnej i regionalnej scenie kulturalnej, zatem kluczowe znaczenie ma zaangażowanie obywateli oraz wszystkich podmiotów publicznych i prywatnych działających na danym obszarze w poszczególne etapy projektu. Podkreśla, że ESK powinna być procesem, w którym kształtuje się lokalną widowieńską dzięki programom

⁽¹⁾ CdR 393/2003 fin.

⁽²⁾ CdR 251/2008 fin.

⁽³⁾ Ocena ex post „Europejskich Stolic Kultury” w 2010 r. (Essen wraz z Zagłębiem Ruhry, Pecz, Stambuł) COM(2011) 921 final.

edukacyjnym, działaniom wymagającym uczestnictwa i podnoszeniu świadomości związanej z zagadnieniami o zasięgu lokalnym i europejskim. Europejskie stolice kultury muszą w większym stopniu angażować się w działania i inicjatywy podejmowane przez UE w celu wdrożenia obecnych lub przyszłych programów kulturalnych. Stopniowo powinny przekształcać się wręcz w miejsca realizacji tychże działań i inicjatyw.

13. Uznaje, że program ESK okazał się skuteczny w tworzeniu programów pobudzających do włączenia i dialogu międzykulturowego, oraz zauważa, że wiele wcześniejszych wydarzeń związanych z ESK odbyło się w miastach borykających się z problemami związanymi ze spójnością społeczną i integracją. Dostęp do kultury jest ważnym kluczem do większej odpowiedzialności i umacniania postawy obywatelskiej, poprawy dobrobytu osobistego i zbiorowego, większej mobilności społecznej, solidarności itp. Biorąc to pod uwagę, obywatele i społeczeństwo obywatelskie muszą stanowić sedno programu ESK.

14. Ponownie wyraża przekonanie, że sektor kultury odgrywa znaczącą rolę w realizacji celów strategii „Europa 2020”. Wskazuje na ogromne możliwości rozwoju gospodarczego wielu regionów, jakie daje turystyka kulturalna. Ostrzega jednak przed jednostronnym podkreśleniem w tym kontekście czysto gospodarczego znaczenia kultury. Równie ważne jest znaczenie, jakie kultura ma w kontekście tworzenia korzystnego, dynamicznego otoczenia będącego warunkiem wstępnym rozwoju (⁴).

15. Popiera pomysł, by instrument ESK istniał również po roku 2019 i proponuje jego rozszerzenie, aby umożliwić większą koncentrację na poszukiwaniach i odkrywaniu wielowymiarowej tożsamości kulturowej Europejczyków. W tym celu treść programu powinna stać się bardziej otwarta na inne, pozaeuropejskie kultury i partnerów, aby jeszcze skuteczniej podkreślić wartość i bogactwo kultur europejskich.

B. Kontekst wieloletni

16. Zauważa, że w ciągu 25 lat ESK przeszedł ewolucję od letniego festiwalu do całorocznej imprezy kulturalnej, obejmującej znaczące elementy rozwoju kulturalnego, społecznego i gospodarczego. Niektóre miasta rozszerzyły zakres programu ESK, tak aby obejmował on okres kilku lat przed rozpoczęciem i po zakończeniu imprezy. Takie podejście okazało się niezwykle skuteczne w zachęcaniu miejscowej ludności do udziału w imprezach podczas roku ESK, w pobudzaniu do rozwoju kulturalnego i udziału w życiu kulturalnym oraz w budowaniu międzynarodowej świadomości i współpracy.

17. Powtarza, że perspektywa wieloletnia przyniosła oczekiwane rezultaty, ponieważ pomaga w konsolidacji korzyści, jakie czerpie miasto i region, oraz wzmacnia nowe (europejskie)

powiązania, które pojawiają się w związku z tytułem ESK. Pomaga również zadbać o to, by zwłaszcza w czasach trudności finansowych inwestycje w kulturę pozostały na dłużej obecne w politycznych programach. Obecne kryterium „miasto i obywatele” wymaga tego, by wydarzenia miały charakter zrównoważony i włączały się w długookresowy rozwój społeczny i kulturalny. Niemniej jednak większość ESK w dalszym ciągu koncentruje się na organizowaniu imprez kulturalnych w ciągu roku. W tym kontekście pozytywny wkład może wносить bardziej zorganizowana współpraca między byłymi, obecnymi i przyszłymi europejskimi stolicami kultury.

18. Ponownie wyraża przekonanie, że miasta powinny wykorzystywać tę okazję jako element długookresowej strategii rozwoju w celu propagowania bardziej zrównoważonego podejścia do rozwoju kulturalnego i zwiększania znaczenia i dziedzictwa miast ESK, jak stwierdzono w opinii w sprawie wniosku dotyczącego decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej decyzję 1419/1999/WE ustanawiającą działanie Wspólnoty na rzecz obchodów Europejskiej Stolicy Kultury w latach 2007–2019. Komitet ponownie stwierdza, że rozwijanie tych strategii w długiej perspektywie oraz sprostanie wyzwaniom na poziomie lokalnym i regionalnym wymaga sformułowania i rozwinięcia uzgodnionej, średnio- i długookresowej polityki kulturalnej. W tym celu konieczna jest wyraźna wola instytucjonalna oraz pełen udział publicznych i prywatnych podmiotów społecznych.

19. Stwierdza, że tytuł ESK przyznawany jest na konkretny rok. Przypomina o znaczeniu umieszczania działań w kontekście wieloletnim i włączania ich do długookresowej polityki dotyczącej rozwoju kulturalnego, gospodarczego, społecznego i planowania przestrzennego.

20. Podkreśla, że państwa członkowskie muszą podchodzić do wdrażania projektu ESK z należytą uwagą i dbać o jego równowagę. Dane państwo członkowskie powinno zapewnić poszczególnym projektom ESK wymagane wsparcie oraz uwzględnić je w procesie realizacji strategii długoterminowych.

C. Zachęcanie do zaangażowania otoczenia regionalnego

21. Stwierdza, że program ESK zmienił się również pod względem typu miast i regionów, które w nim uczestniczą. W pierwszej fazie państwa członkowskie zgłaszały do niego z reguły stolice i inne większe miasta. Później, z czasem tytuł ten coraz częściej przyznawany był mniejszym miastom („miastom drugorzędym” lub regionalnym ośrodkom kultury). Zmniejszające się rozmiary miast zgłaszanych do tytułu oznaczają konieczność większego zaangażowania otaczającego je regionu. Miasta i miasteczka są miejscem spotkań. Stanowią ośrodki handlu, przemysłu, edukacji lub władzy. Zlokalizowane są w sercu danego regionu i odzwierciedlają jego charakter. Komitet zauważa, że zmiany te zostały uznane poprzez włączenie do programu ESK wymiaru regionalnego w 2007 r. Podkreśla zatem walory płynące z zachęcania do regionalnego

(⁴) CdR 172/2007 fin.

podejścia do tytułu ESK w tym z rozważenia możliwości wyłonienia ESK na poziomie regionalnym, przy czym to region byłby głównym przedmiotem zainteresowania z punktu widzenia bogactwa kulturowego, a główne miasto tego regionu sprawowałoby pieczę nad całym procesem.

22. Podkreśla, że w przyszłości należy jeszcze bardziej zachęcać miasta kandydujące do angażowania w program EKS otaczającego je regionu, a nawet euroregionu – w przypadku miast leżących na pograniczu – poprzez zawieranie umów partnerskich gwarantujących współpracę na wszystkich etapach inicjatywy. Uznaje znaczenie solidnego systemu sprawowania rządów gwarantującego trwałość zaangażowania politycznego i finansowego. Kluczowymi czynnikami takiego systemu sprawowania rządów powinny być: silne polityczne wsparcie międzypartyjne uwzględniające gwarancje budżetowe, niezależność artystyczna i zaangażowanie obywateli.

23. Wskazuje na istotną rolę, jaką w nowoczesnej gospodarce odgrywają kreatywne sieci i miasta w ramach otwartego ekosystemu innowacji: miasta, i regiony, uczelnie lub ośrodki badawcze oraz przedsiębiorstwa coraz ściślej ze sobą współpracują w kwestiach strategicznych, po to by zyskać oszczędności wynikające ze skali i zasięgu oraz przenikanie wiedzy, a także skoordynować planowanie w zakresie infrastruktury. Wzywa do ścisłego zaangażowania władz lokalnych i regionalnych w przygotowywanie ram prawnych i programów finansowania.

24. Przypomina o znaczeniu europejskiego wymiaru tego wydarzenia⁽⁵⁾. Zgadza się z tym, że program ESK ma na celu propagowanie europejskiej współpracy, podkreślenie bogactwa kultury europejskiej oraz zaangażowanie i mobilizację obywateli. Powtarza, że zachęcanie do aktywnego zaangażowania regionalnego otoczenia w program ESK pozwoliłoby na propagowanie tego celu i zagwarantowanie, że pozytywne skutki dałyby się odczuć w (szerszym) kontekście regionalnym.

25. Ponownie stwierdza, że Komisja Europejska powinna bacznie obserwować, analizować i wspierać najnowsze wydarzenia w kontekście programu ESK. Przypomina, że przy opracowywaniu swoich programów Komisja Europejska powinna uwzględnić znaczący potencjał kulturowy, jaki partnerstwa miast i regionów stanowią dla całego społeczeństwa, oraz wykorzystywać nowe trendy jakościowe⁽⁶⁾.

D. Zachęcanie do udziału w preselekcji

26. Przyznaje, że ESK jest jednym z najbardziej udanych programów UE, jako że daje niezrównaną okazję miastu noszącemu ten tytuł i otaczającemu go regionowi – a nawet miastom kandydującym – na kulturalny, społeczny i gospodarczy „skok naprzód” i dokonanie w ciągu kilku lat takich przemian, które normalnie trwają całe pokolenie.

27. Dlatego też zachęca do popierania szerokiego udziału kandydatów w procesie selekcji do tytułu ESK, zauważając, że doświadczenia ostatnich lat pokazują, iż samo zgłoszenie do procedury selekcyjnej przynosi pozytywne skutki kandydującym

miastom w postaci korzystnych przemian gospodarczych i wizerunkowych. Ubieganie się o ten tytuł skutkuje również nowymi (międzynarodowymi) sieciami powiązań i lepszą współpracą między partnerami w regionie.

28. Uznaje problemy, z jakimi borykają się państwa członkowskie i system europejskiego jury, wynikające z konieczności rozpatrywania coraz większej liczby zgłoszeń, rosnących kosztów zgłaszania ofert i kwestii organizacyjnych związanych z konkursem. Wzywa Komisję, by rosnącą liczbę kandydatów traktowała jako zjawisko pozytywne i by odpowiednio przeorganizowała procedurę selekcji po roku 2019.

29. Podkreśla, że Komisja Europejska, państwa członkowskie i miasta kandydujące powinny ściśle współpracować na rzecz podnoszenia świadomości opinii publicznej w miastach i regionach na temat tytułu. Komisja powinna w dalszym ciągu budować markę tytułu ESK, państwa członkowskie powinny szeroko nagłaśniać konkurs na poziomie krajowym, a miasta mają szczególne zadanie wykorzystania swoich bezpośrednich kontaktów z obywatelami do wyjaśnienia korzyści płynących z tej inicjatywy i informowania o nich. Faktycznie, bez dobrego zrozumienia celów tytułu ESK przez obywateli ciężko jest uzyskać miastu poparcie opinii publicznej dla swojej kandydatury. Może to zniechęcać niektórych potencjalnych kandydatów do ubiegania się o ten tytuł.

30. Wskazuje, że pożądana jest solidniejsza struktura konkursu. Sugeruje możliwość jego zorganizowania w taki sposób, by wszystkie zgłaszające się miasta przyczyniały się do rozwoju kultury na poziomie europejskim, krajowym lub regionalnym. Działania zaplanowane w ramach kandydatury można by zaprojektować tak, aby pokazywać, w jaki sposób poszczególne miasta lub regiony przyczynią się do realizacji celów polityki kulturalnej. Mogłyby one również obejmować zobowiązanie wszystkich miast do prowadzenia tej działalności w latach poprzedzających rok posiadania tytułu ESK (niezależnie od tego, kto go ostatecznie otrzyma). Bardziej przejrzyste zasady konkursu mogłyby ułatwić łagodzenie napięć między miastami i regionami i wspierać udział kandydatów w realizacji szerszych programów krajowych i unijnych. Przyczyniłoby się to zasadniczo do wzbudzenia zdrowego ducha „konkurencji na rzecz współpracy”.

31. Komitet wzywa Komisję do zachęcania państw członkowskich, by za pośrednictwem krajowych władz i instytucji wszelkimi sposobami wspierały miasto, które zostanie wyznaczone na stolicę kultury.

E. Procedura selekcji

32. Popiera system rotacji wśród państw członkowskich, w jakim przyznawany jest obecnie tytuł ESK (od 2007 r.), stwierdzając, że taki system gwarantuje równość szans mniejszych miast i państw członkowskich na uzyskanie tego tytułu mimo ograniczeń budżetowych

⁽⁵⁾ CdR 393/2003 fin.

⁽⁶⁾ CdR 172/2007 fin.

33. Wzywa Komisję Europejską do tego, by rozważyła wprowadzenie w nowych zasadach prawnych możliwość zgłaszania kandydatur do tytułu ESK przez kraje nie należące do UE. Przypadek Stambułu w 2010 r. wskazuje na taką możliwość (7).

34. Potwierdza, że przedstawiciel KR-u w komisji selekcyjnej musi w dalszym ciągu być jednym z wybieranych członków, jak to praktykowano dotychczas. Przyznaje jednak, że udział w tej komisji nie jest stanowiskiem honorowym i że wiąże się ze znacznymi nakładami pracy oraz dużą odpowiedzialnością wobec kandydujących miast. Zwraca się do Komisji o potwierdzenie roli Komitetu Regionów w komisji monitorującej oraz tego, że komisja ta dalej odgrywać będzie aktywną rolę w zabieganiu o osiągnięcie synergii między programami kulturalnymi wytypowanych miast w fazie przygotowywania tych programów (8). Jest pożądane, aby ustalono bardziej obiektywne kryteria, tak aby wyeliminowane miasta kandydujące mogły z nich czerpać naukę, zaś przyszli kandydaci mogli się na nich opierać.

Bruksela, 15 lutego 2012 r.

Przewodnicząca
Komitetu Regionów
Mercedes BRESSO

(7) Ocena ex post „Europejskich Stolic Kultury” w 2010 r. (Essen wraz z Zagłębiem Ruhry, Pecz, Stambuł) COM(2011) 921 final.

(8) CdR 251/2005 fin.